

Начало > Семейноправни въпроси и наследство > Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето
Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето

Литва

1 Какво на практика означава правният термин „родителска отговорност“? Какви са правата и задълженията на носителя на родителска отговорност?

Правата и задълженията между деца и родители се уреждат от разпоредбите на част IV от книга III от Гражданския кодекс на Република Литва (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, наричан оттук нататък „Гражданския кодекс“). В член 3.155 от Гражданския кодекс се посочва, че родителите полагат грижи за своите деца, докато те навършат пълнолетие или станат дееспособни. Родителите имат право и задължение да отглеждат и да образоват своите деца да бъдат честни, да се грижат за здравето им и като вземат предвид тяхното физическо и психическо състояние да създават благоприятни условия за цялостното и хармоничното им развитие с цел да ги подготвят за независим живот в обществото. В глава XI от книга III от Гражданския кодекс се определят родителските права и задълженията на родителите по отношение на техните деца, а в глава XII се определят имуществените права и задължения между родители и деца.

Член 3.227, параграф 2 от Гражданския кодекс гласи, че по закон осиновителите трябва да се считат за родители на детето от деня на влизане в сила на съдебното решение за осиновяването, освен в изключителни случаи, предвидени в член 3.222, параграф 4 от Гражданския кодекс.

2 Като общо правило, кой носи родителска отговорност за детето?

В член 3.156 от Гражданския кодекс се посочва, че бащата и майката имат равни права и задължения по отношение на техните деца. Родителите имат равни права и задължения по отношение на техните деца независимо от това дали са сключили брак или е постановен развод или унищожаване на брака или е настъпила раздяла.

3 Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност за детето си, може ли друго лице да бъде назначено на тяхно място?

Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност по отношение на своите деца, на тяхно място може да бъде назначено друго лице. За тази цел в Гражданския кодекс се урежда учредяването на настойничество и попечителство над малолетни или непълнолетни лица. Основните правила, уреждащи поставянето на детето под временно и постоянно настойничество/попечителство, са определени в член 3.245 и в член 3.257.

4 Ако родителите се разведат или се разделят, как се решава въпросът за родителската отговорност за в бъдеще?

Ако родителите се разведат, въпросът за упражняването на родителската отговорност в бъдеще се решава съгласно вида на развода.

Ако бракът бъде прекратен по взаимно съгласие между съпрузите, те са задължени да представят пред съда споразумение относно последиците от прекратяването на брака (подялба на имущество, плащане на издръжка за децата и др.). В член 3.53, параграф 3 от Гражданския кодекс се посочва, че когато постановява решение за развод, съдът одобрява споразумение относно последиците от прекратяването на брака на съпрузите, с което се урежда плащането на издръжка за малолетни или непълнолетни деца и издръжка между съпрузите, местопребиваването на малолетните или непълнолетните им деца, участието на съпрузите в образованието на техните деца и други имуществени права и задължения. Съдържанието на това споразумение се включва в решението за развод. Когато е налице значителна промяна в обстоятелствата (заболяване или нетрудоспособност на единия от бившите съпрузи и др.), бившите съпрузи или единият от тях може да подаде молба до съда за промяна на реда и условията по тяхното споразумение относно последиците от прекратяването на брака.

Ако бракът е прекратен въз основа на молбата, подадена от единия от съпрузите, в представената в съда молба трябва да се посочва и начинът, по който молителя ще изпълнява задълженията си по отношение на другия съпруг и техните малолетни или непълнолетни деца. При постановяване на развод съдът трябва да се произнесе по въпросите, свързани с местопребиваването и издръжката на малолетните или непълнолетните деца, издръжката на единия от съпрузите и подялбата на общото имущество на съпрузите, освен в случаите, когато имуществото е било поделено съгласно взаимно споразумение между тях, заверено от нотариус (член 3.59 от Гражданския кодекс).

Развод, който е по вина на двамата съпрузи, има същите последици като прекратяването на брака по взаимно съгласие между съпрузите (членове 3.51—3.54 от Гражданския кодекс). Бракоразводни дела по вина на единия от съпрузите са предмет, *mutatis mutandis*, на член 3.59 от Гражданския кодекс.

Що се отнася до раздялата, единият от съпрузите може да подаде молба до съда за установяване на отделни условия на живот, ако той не желае повече да живее със своя(своята) съпруг(съпруга), ако това е станало невъзможно или може сериозно да навреди на интересите на малолетните или непълнолетните деца поради специфични обстоятелства, които може да не зависят от другия съпруг, или ако съпрузите вече нямат интерес да живеят заедно. При постановяване на законна раздяла съдът трябва да определи съпруга(съпругата), с когото да живеят децата, и да разреши въпросите, свързани с издръжката на децата и участието на разделения баща (или майка) в образованието на децата. И двамата съпрузи могат да подадат съвместно молба до съда за одобряване на тяхната раздяла, ако са постигнали споразумение относно последиците от тяхната раздяла по отношение на местопребиваването, издръжката и образованието на техните малолетни или непълнолетни деца, подялбата на имуществото им и взаимната им издръжка. Когато съпрузите са постигнали споразумение относно последиците от тяхната раздяла, съдът ще одобри споразумението, при условие че това е в съответствие с общественения ред и не вреди на правата и законните интереси на техните малолетни или непълнолетни деца или на единия от съпрузите. След като одобри споразумението, съдът го включва в съдебното решение относно законната раздяла.

5 Ако родителите сключат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви формалности трябва да се спазят, за да стане споразумението правнообвързващо?

Ако родителите живеят заедно, условията и формата на издръжка се определят от взаимно споразумение между тях. Няма специален модел за такова споразумение или процедура за неговото сключване. В член 3.193 от Гражданския кодекс се посочва, че в случай на развод по взаимно съгласие (член 3.51 от Гражданския кодекс) или раздяла (член 3.73 от Гражданския кодекс), съпрузите сключват споразумение, в което се определят взаимните им задължения за издръжката на техните малолетни или непълнолетни деца, както и средствата, размерът и формата на такава издръжка. Споразумението се одобрява от съда (член 3.53 от Гражданския кодекс). Родителите на малолетни или непълнолетни деца могат да сключат споразумение относно издръжката на техните деца и ако развода им се основава на други основания. Ако единият от родителите

не спазва одобреното от съда споразумение относно издръжката на техните общи малолетни или непълнолетни деца, другия родител придобива правото да подаде молба до съда за издаване на изпълнителен лист.

6 Ако родителите не могат да постигнат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви са алтернативните средства за разрешаване на спора, без да се стига до съд?

Като алтернативни средства за извънсъдебно разрешаване на спор родителите имат достъп до услуги по медиация. Съдебната медиация е достъпна във всички обикновени съдилища. Тя е безплатна. Представява по-евтин и по-бърз начин за разрешаване на спорове. Следва да се отбележи, че съдебната медиация гарантира поверителност и всяка страна може да се оттегли от участието си в нея, без да обяснява причините за това. Препращането на спор към съдебна медиация може да бъде иницирано от съдията (съдебния състав), който разглежда гражданското дело, или от някоя от страните по спора. Повече информация относно медиацията и списък на медиаторите могат да бъдат намерени на [уебсайта на литовските съдилища](#).

7 Ако родителите стигнат до съд, по какви въпроси, свързани с детето, съдията може да постанови решение?

Ако родителите стигнат до съд, съдията може да постанови решение по всички въпроси, свързани с техните деца, включително тяхното местопребиваване, правото на посещение/лични отношения на родителите, издръжката за малолетните или непълнолетните деца и всички други въпроси, посочени в подадената до съда молба.

8 Ако съдът реши единият родител да има еднолично попечителство над детето, означава ли това, че този родител може да решава всички въпроси, свързани с детето, без предварително да се консултира с другия родител?

В член 3.156 от Гражданския кодекс се посочва, че бащата и майката имат равни права и задължения по отношение на техните деца. Това се прилага независимо от това дали детето е родено от семейна или несемейна двойка, след развод или унищожаване на брака или след раздяла. Родителите имат право и задължение да отглеждат децата си, да отговарят за тяхното образование и развитие, да се грижат за здравето им и да им предоставят духовни и морални напътствия. При изпълнението на тези задължения правата на родителите са с предимство пред тези на други лица. Родителите трябва да създадат условия техните деца да посещават образователни институции, докато навършат посочената в закона възраст.

Решението родителските права да се упражняват само от единия родител може да бъде взето само в случаи, в които родителските права на другия родител са ограничени. Когато родителите (бащата или майката) не изпълняват задълженията си да отглеждат своите деца, злоупотребяват с родителските си права, отнасят се с децата си по жесток начин, оказват върху тях вредно влияние в резултат на неморално поведение или не се грижат за тях, съдът може да постанови решение за временно или неопределено ограничаване на техните родителски права (тези на бащата или на майката). При постановяването на такова решение съдът ще вземе предвид специфичните обстоятелства, на които се основава молбата за ограничаване на родителските права. Родителите обаче запазват правото си на лични отношения със своето дете освен когато това противоречи на интересите на детето. Когато родителските права са ограничени за неопределен период от време, детето може да бъде осиновено без изричното съгласие на родителите.

9 Ако съдът реши родителите да имат съвместно попечителство на детето, какво на практика означава това?

Родителите решават по взаимно съгласие всички въпроси, свързани с образованието на техните деца, както и други въпроси относно родителската отговорност. Ако не постигнат съгласие, всеки спорен въпрос се решава от съда. Бащата, майката на детето или родителите (настойници/попечители) на юридически недееспособни малолетни или непълнолетни родители могат да подадат молба до съда относно правото на лични отношения с детето или участието в образованието на детето. Съдът определя режима на лични отношения на бащата или майката с детето, които живеят разделени, като отчита интересите на детето, за да се даде възможност на разделения родител да участва в максимална степен в образованието на детето. Сведени до минимум лични отношения с детето могат да бъдат разпоредени само в случаите, когато непрекъснатият максимален контакт е във вреда на интересите на детето.

10 Към кой съд или орган трябва да се обърна, ако искам да подам молба за родителска отговорност? Какви формалности трябва да се спазят и какви документи трябва да приложи към молбата си?

Ако дадено лице желае да подаде молба относно родителската отговорност, то трябва да подаде молба до окръжния съд. Формалностите, които трябва да се спазват и документите, които трябва да бъдат приложени към молбата, зависят от изискванията, посочени в молбата, и от правата и задълженията, които се оспорват или трябва да бъдат решени или определени (за това например какво обхваща родителската отговорност).

11 По какъв ред се решават тези дела? Съществува ли бързо производство?

Основните спорове и въпроси, свързани с родителската отговорност, се разглеждат съгласно опростена процедура.

12 Мога ли да получа правна помощ за покриване на разходите по производството?

Наличието на безплатна правна помощ се урежда от разпоредбите на Закона за гарантираната от държавата правна помощ (*Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas*). Възможността за получаване на гарантирана от държавата правна помощ зависи от финансовото състояние на лицето.

13 Възможно ли е да се обжалва решение за родителска отговорност?

Да, такова решение може да бъде обжалвано пред по-висшия съд в съответствие с общите разпоредби за гражданското производство.

14 За изпълнението на решение относно родителската отговорност в някои случаи може да е необходимо да се подаде молба до съд или до друг орган. По какъв ред се извършва това?

Решението на съда се изпълнява от съдебните изпълнители.

15 Какво трябва да направя, за да може решение за родителска отговорност, издадено от съд в друга държава членка, да бъде признато и изпълнено в тази държава членка?

Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, се прилага без специални процесуални действия, като решение, постановено от съда на друга държава — членка на ЕС, се признава в Литва. Този регламент се прилага за всички държави — членки на Европейския съюз, с изключение на Дания. Решенията за право на лични отношения и решенията, даващи право на връщане на детето, постановени от съдилищата на държавите — членки на ЕС, подлежат на изпълнение в съответствие с правилата, предвидени в част VI от Гражданския процесуален кодекс на Република Литва (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*, наричан по-нататък „Гражданския процесуален кодекс“).

Молби за приемане на компетентност на съд на чужда държава и молби за прехвърляне на компетентност на съд на чужда държава, както е посочено в член 15 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета (и член 8 и член 9 от Хагската конвенция от 19 октомври 1996 г.), се разглеждат от Апелативния съд на Литва (*Lietuvos apeliacinis teismas*).

Посочените молби се разглеждат в съответствие с процедурата, предвидена в глава 39 от Гражданския процесуален кодекс, при условие че в Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета не се предвижда друго. За такива молби не се заплащат съдебни такси.

Молбите, подадени пред Апелативния съд на Литва, трябва да отговарят на основните изисквания за процесуални документи (член 11 от Гражданския процесуален кодекс). В съответствие с член 15 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 молбата и всички приложения към нея трябва да

бъдат подадени на езика на държавата или трябва да бъдат приложени техни преводи на литовски език. Когато молителят пребивава извън Република Литва и не е назначил представител за делото или упълномощено лице, което да получи процесуалните документи и което пребивава /има служебен офис в Република Литва (член 805 от Гражданския процесуален кодекс), в молбата трябва да посочи адрес в Република Литва или адреса на телекомуникационно терминално устройство, на който на молителя могат да бъдат връчени процесуалните документи. Тези изисквания не се прилагат обаче по отношение на молби, подадени пред Апелативния съд на Литва от съд на чужда държава.

Когато е подходящо, Апелативният съд на Литва може да наложи на Държавната служба за защита на правата на детето и осиновяването в рамките на Министерството на социалната сигурност и труда на Република Литва. (*Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) да представи становище относно целесъобразността на приемането или прехвърлянето на компетентност. Апелативният съд на Литва определя срок, в рамките на който трябва да бъде представено становището.

Молба трябва да се разгледа от Апелативния съд на Литва не по-късно от шест седмици от датата на получаване на молбата от съда.

След като разгледа молбата за приемане на компетентността на съд на чужда държава и постанови решение за удовлетворяване на молбата, Апелативният съд на Литва ще назначи, като вземе предвид обстоятелствата по делото, компетентен литовски съд, който да разгледа делото в Литва. Производството, образувано пред съда на чуждата държава, се прехвърля на компетентния литовски съд, който да разгледа делото по същество. В този случай разпоредбите на член 35 от Гражданския процесуален кодекс се прилагат *mutatis mutandis* и производството продължава пред компетентния литовски съд. Когато е подходящо, компетентният литовски съд установява положението на страните в производството и предприема мерки за отстраняване на всички нередности, които касаят процесуалните документи.

16 Към кой съд в тази държава членка трябва да се обърне, за да оспоря признаването на решение за родителска отговорност, постановено от съд в друга държава членка? Каква е процедурата в такива случаи?

Жалба трябва да бъде подадена пред Върховния съд на Литва (*Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*). Тя ще бъде разгледана като касационна жалба в съответствие с разпоредбите на Гражданския процесуален кодекс.

17 Кое право прилага съдът в производство по родителската отговорност, когато детето или страните по делото не живеят в държавата членка на съда, или са с различно гражданство?

Правото, приложимо по отношение на връзките между родители и деца, се определя съгласно член 1.32 от Гражданския кодекс. Личните и имуществените отношения между родители и деца се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на децата. Ако нито един от родителите няма обичайно пребиваване в държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето, и то, както и двамата родители, са граждани на една и съща държава, се прилага правото на държавата, чиито граждани са всички те.

По отношение на въпроси, свързани с родителската отговорност, компетентният съд се определя в съответствие с Хагската конвенция от 19 октомври 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата.

Приложимото право по отношение на защитата на малолетни или непълнолетни деца и настойничеството и попечителството над тях се определя съгласно Хагската конвенция от 5 октомври 1961 г. относно компетентността на органите и приложимото право в областта на закрилата на непълнолетните.

Задълженията за издръжка (издръжка) в семейството се уреждат от Хагската конвенция от 2 октомври 1973 г. за приложимото право при задължения за издръжка.

Тази уеб страница е част от „Вашата Европа“.

Ще се радваме да получим вашите [коментари](#) относно полезността на предоставената информация.

This webpage is part of an EU quality network

Последна актуализация: 15/12/2020

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.